

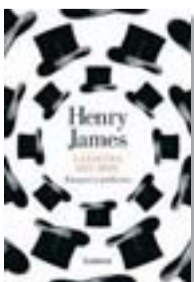
arallegim

La il·lusió de vida: els assajos literaris de Henry James

MARINA ESPASA

L'editorial Lumen ens regala un altre volum sobre teoria i crítica literària, aquest del gran novel·lista

Henry James (Nova York, 1843 - Londres, 1916), amb una meravella de coberta on tot de barrets de copa elegants i distingits –però també d'il·lusionista– ballen en cercles concèntrics. Sota els barrets s'apleguen vuit pròlegs, tres textos sobre ficció i sobre l'art de la crítica i quatre reflexions al voltant de William Shakespeare, George Eliot, Gustave Flaubert i Honoré de Balzac que superen cadascuna l'anterior, i això es podria dir fos quin fos l'ordre en què es llegissin. I és que, s'agafi per on s'agafi, aquest llibre és d'una profunditat i d'una capacitat d'il·luminació excepcionals. Qui vulgui entendre què fa que una novel·la aconseguixi reproduir “la il·lusió de vida”, com funciona la ment d'un novel·lista o com es poden descriure mecanismes literaris complexos amb metàfores precises i transparents, ha de llegir aquest llibre. No ho podrà fer sense subratllar-ne deu de cada vint línies, ni sense fregar-se els ulls per comprovar quan van ser redactades coses com “l'aventura pura i simple no existeix al món; el que existeix és la teva, la meva, la d'ell i la d'ella”, o “la història i la novel·la, la idea i la forma, són l'agulla i el fil, i no he sentit parlar mai d'un gremi de sastres que recomanés l'ús del fil sense l'agulla o de l'agulla sense el fil”, que són d'una modernitat i un sentit comú que deixen en ridícul distincions i categoritzacions acadèmiques. És emocionant la defensa a ultrança de la llibertat, el dubte i l'ambigüitat com els terrenys que l'escriptor ha de defensar amb dents i ungles dels qui pretenen asfaltarlos amb tones de vulgarització, industrialització i mal gust. I encara és més sorprenent la generositat que James concedeix a l'hora d'explicar secrets de la seva “cambra d'escriptor” i la que destina a tractar els col·legues escriptors. Tot el llibre traspu l'actitud que l'escriptor nord-americà més britanitzat recomanava a qualsevol aspirant a novel·lista: “Recordi que el seu primer deure és ser tan complet com sigui possible per poder crear una obra perfecta”.

LA LOCURA DEL ARTE
HENRY JAMES
LUMEN
TRADUCCIÓ
D'OLÍVIA
DEMIGUEL
420 PÀG./23,90 €

Impressions d'un futur músic 'pistonut'

PERE ANTONI PONS

Impressions incoherents de la meua vida frívola a Barcelona (Total, res!) és el dietari personal que el violinista i compositor Eduard Toldrà i Soler va escriure entre el dia 4 de juliol del 1909 i el dia 31 de desembre del 1911. Toldrà, que va néixer a Vilanova i la Geltrú l'any 1895, només tenia entre catorze i setze anys quan va confeccionar, gairebé sempre a rajaploma, aquesta munió de pàgines atrafegades, facecioses, honestes i d'un interès viu però desigual.

El dietari, que va ser rescatat d'entre els programes i els papers antics del músic després de la seva mort, està escrit amb l'espontaneïtat i amb la naturalitat descurada de qui pensa que mai no serà llegit. No té, per tant, cap pretensió artística o literària. Això té dues conseqüèn-

cies molt beneficioses per al lector. La primera és que Toldrà mai no s'emborratxa de retòrica ni cau en la pedanteria. La segona és que cada passatge supura sinceritat i, per tant, el dietari permet conèixer al detall un període crucial en la formació d'una figura clau de la música catalana, un dels màxims exponents del Noucentisme musical, fundador del quartet de corda Renacimiento i director entre el 1944 i fins a la seva mort (el 1962) de l'Orquestra Municipal de Barcelona.

Que Toldrà no escrivís amb intencions literàries ni amb voluntat de ser llegit ni amb ànsies de perdurabilitat no significa, en tot cas, que no es prenguésseriosament el seu dietari. I tant que se l'hi prenia, entre altres raons perquè el concebia com una forja per al seu caràcter. D'aquí que, sovint, es retregui no escriure cada dia i s'acusés de ser apàtic, indolent i inconstant, que llan-

IMPRESSIONS INCOHERENTS...
EDUARD TOLDRÀ
QUADERNS CREMA
EDICIÓ A CURA DE
FRANCESC CORTÉS I
MERCÈ COMAS
448 PÀG./24 €

La impossibilitat de la novel·la

SIMONA ŠKRABEC

Tinc obert davant meu l'estudi de David Hockney sobre els secrets dels mestres antics: a l'esquerra hi ha el cistell de

fruita pintat per Caravaggio i a la dreta unes pomes arrencades per Cézanne. En un costat, la nitidesa fotogràfica, a l'altre les línies insegures d'un pintor que es va adonar que la nostra visió és binocular (tenim dos ulls i per això dubtem sempre). La visió humana fluctua, els punts de fuga són múltiples i a vegades contradictoris.

A partir de l'exemple m'adono que *L'endemà de tot* no és una novel·la encara que tingui l'aparença d'una novel·la, l'extensió que toca, una sèrie de personatges pintorescos i una trama densa. Aquest llibre no és una novel·la perquè li falta el tret absolutament definitori, li falta la “imaginació dialògica” esta-

blerta per Bakhtin. Una novel·la recrea el món fotogràficament, igual com Caravaggio recreava el cistell de fruita: cada peça té el seu propi punt de fuga. La novel·la ens diu que allò que veiem és la realitat.

Calvo –poeta i pensador– no sucumbeix davant l'imperatiu de la ficció a tot preu. No ens dona cap possibilitat de penetrar en la manera que veuen el món els personatges. Tot és reduït a una sola consciència que analitza, escodrinya, furga, intenta comprendre allò que veu. L'escriptura avança sense cap seguretat, sense artifici, sense patrons a seguir, sinó més aviat utilitzant la tradició com un bagul de mals endreços des d'on es pot treure la disfressa que més convé. Com les pomes de Cézanne, aquesta crònica del Raval és una pintura que ha de ser vista des de l'altra punta de la sala, amb distància, sense identificació, per poder percebre la imatge sencera tota d'un cop. No és l'estil, no és la llen-

L'ENDEMÀ DE TOT
LLUÍS CALVO
RAIG VERD
216 PÀG./16,50 €

ci algunes invectives contra “els homes adotzenats” i que analitzi minuciosament la qualitat de les seves actuacions, per exemple les que feia amb el seu pare al Modern. Així s'expressa Toldrà el 19 de setembre del 1910. “Esperem, esperem pacíficament, el dia... ¿Com ho diria jo?... El dia que pugui cloure aquest tomo d'*Impressions* per començar-ne un altre amb un nou títol, més gran, més ferm, que estigui més elevat. I aleshores, serem!”

Heterogeni i abrandat

De frivolitat i incoherència, per tant, aquestes “impressions” en tenen més aviat poca, tal com bé assenyalen en la interessant introducció els curadors del volum, Mercè Comas i Francesc Cortés. No cal ser un expert musical per adonar-se que, més enllà del seu encert, les reflexions sobre Strauss, Chopin, Bach, Wagner, Schubert i Mozart, entre d'altres, responen a un criteri consistent, són ponderadament apassionades i es basen en uns coneixements sòlids. En aquest sentit, és significatiu el contrast entre, d'una banda, el rigor, la claredat d'idees i la professionalitat dels passatges sobre música, i, de l'altra, el sentimentalisme, la innocència i la ingenuïtat exaltada dels passatges sobre l'amor o els desficiis més íntims. Si l'adolescència és l'edat en què tenim un peu en la infantesa i l'altre en l'edat adulta, queda clar que, com tots els talents artístics importants, Toldrà va madurar primer com a músic que com a home.

D'entre les diverses curiositats del volum, destaquen l'abrandat catalanisme de Toldrà –“Avui fa 196 anys que a Catalunya vam perdre la independència. RIP”, escriu l'11 de setembre del 1910–, l'heterogeneïtat de les seves lectures –*Hamlet*, el *Papitu*, Valle-Inclán–, la quotidianitat d'un músic a la Barcelona de principis del segle passat i l'ús d'un llenguatge amb adjectius tan esplèndids com “pistonut” o “piramidal”. No és una lectura per a tots els lectors, però els interessats en el personatge no poden deixar-la passar.